

6. Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 6 грудня 2018 року у справі № 140/868/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78468796>.

7. Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 9 квітня 2019 року у справі № 138/2740/16-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81722375>.

8. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України: Закон України від 18 квітня 2013 року № 222-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-18#Text>.

Вартилицька І. А.,

професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент;

Микитчик О. В.,

професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОСИЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КЕРУВАННЯ ТРАНСПОРТНИМ ЗАСОБОМ У СТАНІ АЛКОГОЛЬНОГО, НАРКОТИЧНОГО ТА ІНШОГО СП'ЯНІННЯ

Процес законотворчості у сфері кримінального права нерозривно пов'язаний з реалізацією принципів криміналізації та пеналізації суспільно небезпечних діянь.

Так, з 1 липня 2020 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22 листопада 2018 року № 2617-VIII, яким встановлювалась кримінальна відповідальність за керування транспортними засобами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції (Стаття 286⁻¹ КК України).

На теперішній час стаття 286⁻¹ виключена із КК України Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 17.06.2020 р. № 720-IX і за такі дії передбачена адміністративна відповідальність статтею 130 КУпАП (Керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції).

Не зважаючи на це, до Верховної Ради України надійшов на розгляд та обговорення проект Закону «Про внесення змін до статті 286¹ Кримінального кодексу України (щодо посилення відповідальності за керування транспортним засобом в стані алкогольного, наркотичного та іншого сп'яніння)» (№ 3836 від 14.07.2020).

Проаналізувавши вищевказаний проект Закону можна висловити наступні твердження.

По-перше, автори законопроекту, не торкаючись диспозицій частини першої та другої статті 286-1 КК, вносять свої пропозиції щодо змісту санкцій у кожній з кримінально-правових норм. Як можна переконатись зі змісту запропонованих новацій, мова йде про значне посилення кримінальної відповідальності за вчинення передбаченого статтею 286-1 КК діяння.

Однак, пропозиція авторів законопроекту посилити відповідальність за вчинення кримінального правопорушення у частині першій даної статті через підвищення вищої межі додаткового покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами на строк від трьох до п'яти років викликає обґрунтоване зауваження.

Необхідно зауважити, що підходи і принципи формування кримінально-правових санкцій вимагають дотримання певних правил, зокрема, встановлення у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини Кримінального Кодексу, що передбачає відповідальність за вчинене кримінальне правопорушення, виду, меж і розмірів кримінальних покарань здійснюється з урахування характеру та ступеня суспільної небезпеки криміналізованого діяння та відповідно до положень Загальної частини Кримінального Кодексу, якщо інше не передбачено законом.

У частині першій статті 55 КК встановлені межі покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Дане покарання може бути призначене як додаткове покарання на строк від одного до трьох років. А значить, при визначенні верхньої межі даного покарання у санкціях конкретних кримінально-правових норм законодавець повинен обмежувати строк терміном до трьох років.

Викладене свідчить, що автори проекту, які пропонують в санкції частини першої статті 286-1 КК передбачити для позбавлення права керувати транспортними засобами в якості додаткового покарання строк від трьох до п'яти років замість строку до трьох років, відходять від встановленої у частині першій статті 55 КК межі покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткового покарання.

Такий підхід до пеналізації суспільно небезпечних діянь йде в розріз з принципами законотворчості в галузі кримінального законодавства.

По-друге, зауваження є і щодо викладених в проекті закону пропозицій по зміні санкції частини другої статті 286-1 КК.

Звернемо увагу на межі запропонованої авторами законопроекту санкції у частині другій: покарання у виді позбавлення волі на строк від трьох до восьми років відносить злочин, передбачений частиною першою при вчиненні його повторно, до категорії тяжких злочинів. Така пропозиція ставить дане кримінальне правопорушення на один щабель зі значною категорією злочинів, які за характером та ступенем суспільної небезпечності відносяться до категорії тяжких злочинів.

Зокрема, мова йде про кримінальне правопорушення, передбачене частиною 2 статті 286 КК (Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, якщо вони спричинили смерть потерпілого або заподіяли тяжке тілесне ушкодження). Санкція цієї кримінально-правової норми включає в якості основного покарання позбавлення волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років або без такого.

Необхідно звернути увагу, що кваліфікований склад даного кримінального правопорушення передбачає настання тяжких наслідків: спричинення смерті потерпілому або заподіяння тяжкого тілесного ушкодження. Тому віднесення такого порушення правил безпеки руху та експлуатації транспорту до категорії тяжких злочинів через встановлення в санкції меж основного покарання (від трьох до восьми років позбавлення волі) є обґрунтованим та логічним.

Порівнюючи склад правопорушень в частині другій статей 286 та 286-1 КК, можна констатувати, що зміст кваліфікуючих ознак кожного з них має суттєві відмінності: в першу чергу мова йде про тяжкі наслідки в частині другій статті 286 КК і відсутність таких в частині другій статті 286-1 КК.

Характер і ступінь суспільної небезпечності діянь, кримінальна відповідальність за які передбачена в частині другій статей 286 та 286-1 КК, є різними, а значить, і санкції з включеними до них покараннями, види і межі таких покарань не можуть бути ідентичними.

До пропозиції встановити для покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами, як додаткового покарання, строк від трьох до п'яти років зауваження аналогічні щодо сформованих законодавчих новацій до санкції частини першої статті 286-1 КК.

Межі кримінально-правових санкцій свідчать про характер та ступінь суспільної небезпечності кримінально караного діяння, визначають місце такого правопорушення в системі кримінальних правопорушень і, в кінцевому результаті, обумовлюють реалізацію принципів справедливості, індивідуалізації та інших принципів в кримінальній політиці держави.

На підставі викладеного, хотілося б запропонувати авторам проекту переглянути свій підхід до формування та наповнення санкцій відповідної правової норми.

Окрім того, запропоновані зміни можуть призвести до подвійного інкримінування і притягнення особи одночасно і до адміністративної і до кримінальної відповідальності.